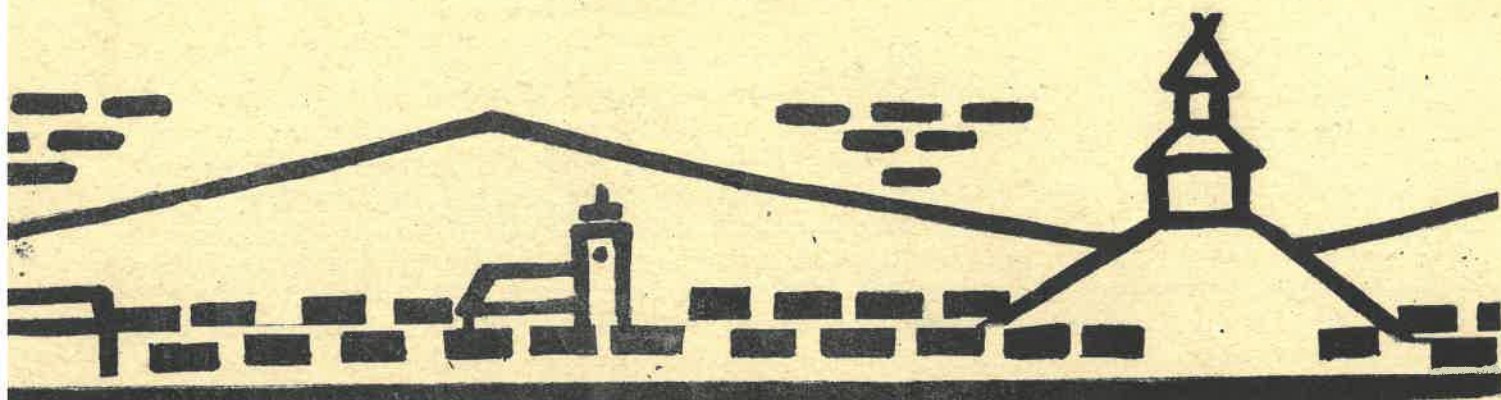




ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

P r o s i n e c 1 9 6 6

Roč.III. = čís.12

Milena Kovářová:

1 8 6 6

Hrob dávno propadl se,
zbyl jenom kříž,
Kristovy hřeby povolily,
sesouvá se níž.
Mé jméno zničil čas
a nikdo neví, že zde leží -
Johann Haas.
A tak tu ležím
dlouhých sto let,
oči už dávno nevidí
a nepromlouvá ret.
Kdybych tak mohl,
zas bych vstal,
děsil bych živé - zavolal:
"Nenoste kabáty rudé!
Zahodte šavle a meče!
Zde všude krev teče.
Nežiji já a podožil
ten jenž mě tal.
Já v vojsku rakouském,
on v pruském stál,
zabil a zabit byl,
že jeden druhého se bál."
Co všechno udělal bych,
kdybych žil!
Oči bych naplnil si
východy slunce,
šarlatem západu s kapkami rosy,
a v noci bych pak hledal hvězdy
v kobaltovém nedohlednu
šťastný že zase shlédnu
nový den.
Co všechno udělal bych,
kdybych žil!
A tak tu ležím
dlouhých sto let
oči jen důlky jsou
a rozpadlý je ret.

Vážené přátelé

koríme třetí ročník našeho časopisu a ne začneme nový, který vám hned v prvním čísle přinese velké překvapení, dovolte nám krátkou bilanci. Nechceme v ní hodnotit rozvoj Zpravodaje od prvních 250 cyklostylovaných výtisků v září 1964 až k dnešním 850 výtiskům. To jsme již učinili několikrát a učinili to i jiní. Chceme jen znovu vděčně poděkovat především všem dopisovatelům, bez jejichž obětavé spolupráce by nemohl být obsah tak pestrý a zajímavý; dále všem čtenářům, z jejichž dopisů se dovídáme, jak se jim Zpravodaj líbí a co by se mělo zlepšit, a kteří získávají i další odběratele; dík patří též Dr. Aloisu Kufkovi za hezké obrázky, jimiž zvyšoval i při svém velkém pracovním zatížení přitažlivost každého čísla.

Nesmíme zapomenout ani na technické spolupracovníky. Především je to kolektiv rozmnožovny v Mladé Boleslavi, vedený s. Josefem Steinerem, který svědomitě a pečlivě tiskl veškerá čísla; redakce Bakovska a s. J. Hurský nám pomohli sehnat kovolisty, když bylo nejhůře; tajemník MNV s. J. Valkoun zajel pro hotový Zpravodaj do tiskárny kdykoli bylo třeba; další pomáhali s psaním textů na stroji, dováželi napsané texty do tiskárny; mnoho práce s roznáškou měl s. Václav Dvorský a sobotečtí poštáci; nejvíce pak děkujeme těm, kdo pomáhali s rychlým rozesláním každého čísla, což je práce nemalá. Podíleli se na ní zvláště rodina Fiedlorova, A. Kašková, rodina Bílková, dále žákyně sobotecké ZŠ M. a Z. Burešovy, E. Štašková aj. I jim všem děkujeme nejen jménem redakce, ale i za všechny čtenáře.

Možná, že vás bude zajímat, kam posíláme jednotlivé výtisky Zpravodaje. Nejlépe to poznáte z následující tabulky:

Sobotka	251 Česká Lípa	8 4	Jablonec n/N	4 8
Praha	131 Hořice	7	Olomouc	4
Jičín	26 Bakov n/Jiz	5	Lomnice n/P	4
Mladá Boleslav	25 Dobšice	5	Podkost	4
Liberec	22 Mn. Hradiště	5	Brno	3
Hradec Králové	17 Nymburk	5	Děčín	3
Turnov	17 St. Lhota	5	Klatovy	3
Osek	11 Trutnov	5	Litoměřice	3
Dolní Bousov	10 Vesec	5	Nepřívěc	3
Mladějov	10 Cvikov	4	Stéblovce	3
Spyšová	9 Čálovce	4	Ústí n/L	3

V dalších 30 místech jsou odbírány 2 výtisky a do 137 míst zasíláme 1 výtisk našeho časopisu.

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky nemá stanovené pevné předplatné. Určili jsme dobrovolný příspěvek na jeho vydávání a věřili jsme, že finančně vyjdeme dobře. Skutečně jsme se nemýlili. K dnešnímu dni má ZŠS celkem 822 odběratelů. Jsou mezi nimi samozřejmě i některé úřady a instituce, kterým musíme výtisky posílat zdarma, ale i tak činí průměrný příspěvek téměř 18 Kčs. To nám zajistilo finanční soběstačnost časopisu a ještě zbyla malá částka do příštího ročníku, kdy náklady na vydávání časopisu stoupnou. Všem znovu co nejsrději děkujeme a věříme, že ani příští rok na Zpravodaj nezapomenou. Nejvíce nám finančně pomohli:

Kčs 100,- zaslala rodina Hofrichtrova, Cvikov

Kčs 50,- Josef Blebta-Stankova Lhota; Miroslav Bryxí-Praha; Čeněk Černý - Praha-Zdeněk Doubek-Slaný; Ludmila Folprechtová-Liberec; Josef Hanuš - Praha; Josef Havlík-Heřmanky; Milada Hepnarová-Ostrava; Marie Jirčáková-Čálovce; Josef Kalvach-Sobotka; Jarmila Kánová-Praha; Václav Konečný-Sobotka; Václav Kráček-Klánovice; Bohumil Lang-Pročeřice; Milan Langpaul-Nitra; Karel Opočenský-Doksy; Jaromír Píček-Liberec; Zlata Sklenková-Kralupy n/Vlt.; Josef Slavík-Volfartice; Ludmila Soukupová-Louny; Jaroslav Šimůnek-Praha; Ladislav Škrdlík-Sobotka; Břetislav Turek-Liberec; Eugenie Utkalová-Dolní Cermná; Josef Vanáč-Hliněsko v Č.; Jos. Vitina-Stéblovce

Dále ještě několik informací:

- předplatné na nový ročník zatím nezasílejte, složenky rozešleme až s lednovým číslem, které - znovu opakujeme - příjemně překvapí všechny čtenáře
- obsah ZŠS 1966 rozmnožíme opět cyklostylem a v omezeném nákladu - rozešleme těm, kdo si Zpravodaj schovávají celý a napíší si o obsah do konce prosince 1966
- kdo již nebude chtít ZŠS odebírat, nechť pošle do konce roku písemnou odhlášku.

Závěrem přejeme všem dopisovatelům i čtenářům hezký závěr letošního roku a mnoho osobního štěstí a úspěchů v roce 1967

Redakce Zpravodaje Šrámkovy Sobotky

Karol Bílek

Václav Frýba

Václav Hejn

Otakar Martinec

Josef Pačour

SEZONA 1966 NA HUMPRECHTĚ

Více než 35.000 návštěvníků prošlo od dubna do října 1966 vchodem našeho zámku Humprecht, aby zhlédlo sbírky a památky našeho kraje. Bylo mezi nimi na 4000 hostů ze zahraničí. Potěšitelné je, že počet návštěvníků se letos zvýšil téměř o jeden tisíc, zatím co na jiných objektech je spíše tendence klesající. Objevili se u nás lidé ze všech koutů naší vlasti; od Dukly, z Bardějova, z Oravského Podzámku, Bratislavy, často se u nás zastavili Ostarváci, prostorami humprechtskými se zaváhaly kroje družstevníků z Modré, Strážnice a Domažlic, hodovní síní zazněly intrády i taneční písně kapely z Opavska a všichni návštěvníci tohoto zájezdu sevřeli v tanci mezi sebe dvojici svatební. Byly hezké a příjemné chvíle takové na zámku, do toho se vmísil i výlet účastníků zasedání UNESCO v Brně, kamery jen tiše šuměly, když natáčely barevnou krásu našich krojů, lidí, krajiny a zámku. Sympatičtí manželé z Nového Zélandu se svými australskými přáteli se netajili obdivem nad akustikou hodovní díně, podobně jako rodina kanadských Čechů a mnoho jiných návštěvníků. Něžná japonská návštěvnice dojíká svojí milostnou národní písní - na rozloučenou zůstává návštěvenka "JOKOHAMA" s anglickým dovětkem: Sakury na Fudži jsou krásné, zde je to však kouzelné... Své zápisy zanechal v pamětní knize velké množství východních i západních Němců, Rakušanů, Holanďanů, Dánů i verše Scottovy sem jeden z Angličanů připsal.

Z význačných hostů k nám letos zavítal m. j. místopředseda vlády s. Krajčíř se s. Lefflerovou (v den 1. máje), dále velvyslanci britský a francouzský doprovodem, delegace zástupců cestovních kanceláří z NDR a našeho pražského ČEDOKU atd. S chotí veškerých belgických uhelných dolů přijela i její indická přítelkyně a strávili v hodovní síni a na vyhlídce téměř dvě hodiny.

Koncem května byla otevřena ve 2. patře reinstalovaná síň Josefa Hakena za přítomnosti význačných činitelů. Síň otevřel vedoucí tajemník OV KSČ s. Štěpán.

Nejvíce přirozeně bylo turistů domácích, v době školních výletů v červnu jsme provedli 11.000 osob. Vydatnou pomocí přispěly i průvodkyně Sedmidubská, Dolenská a Oplová. Nemenší dík náleží i s. Macounové, která denně do pozdních večerních hodin pečovala o čistotu zámeckých prostor.

Sezona byla zajímavá a poučná. Z házorů návštěvníků budeme čerpat podněty pro zlepšení práce, aby se všem návštěvníkům u nás líbilo.

Stanislav Balcar

VI.

Ukončení války

Epizoda

Bitvou u Jičina, Snišťan a Dvora Králové dne 29. června 1866 se uzavírá první, období válečných událostí. Od 30. června pak nastává období poměrného klidu, jen šarvátky jezdeckých hradek a srážky předních stráží nasvědčují tomu, že se chystá něco velkého, že se schyluje k rozhodné bitvě.

Vrchní velitel Severní armády, polní zbrojmistr rytíř Renedek má konečně celou svou armádu pohromadě, soustředěnou na západním břehu Labě a s pevností Hradec Králové za zády. Ale jakou cenu musela armáda zaplatit, než se až sem dostala!

Celkem trátila rakouská armáda 29.612 důstojníků a vojáků. 1314 koní a 16 děl. Sasové ztratili 592 důstojníků a mužů. 3. července došlo k rozhodné bitvě u Sádov. Její průběh zde nemůžeme podrobně líčit. Celkem zde ztratila rakouská a saská vojska 45.000 lidí (zabitých, raněných a zajatých) Prusové přes 9000 lidí.

To, co následovalo, bylo vlastně již jen dohrou, bojem o záchranu holých životů. Ze šarvátek a střetnutí zadních vojáků zaslouží pozornost jen střetnutí u Svitav 7. července, boj čelních jednotek u Ždáru 10. července a u Tišnovic 11. července, boj u Dubu a Tovačova 15. července a obrana před polí Bratislavy. Jednání o mír se stało nutností. Prvním krokem k tomuto cíli bylo dojednání klidu zbraní 22. července v Eisenbrunnu. 27. července pak bylo ujednáno příměří v Mikulově a definitivní mír byl uzavřen 23. srpna 1866 v Praze.

VII.

Závěr

Válka prusko-rakouská v roce 1866 byla pro současníky velkou a významnou událostí, která po řadu let přitahovala všeobecný zájem. Není tedy divu, že během několika málo následujících deseti let vznikla velmi rozsáhlá a obsáhlá literatura, zpracovávající toto téma, nebo čerpající náměty z krvavých událostí této války. Autory této literatury byli lidé nejrozmanitějšího stavu a povolání, lidé urození, mající vztah a přístup k pa-
novnickým dvorům, důstojníci generálních štábů, lékaři, spisovatelé i ~~malíři~~ lidé prostí, kteří mnohdy jen s obtížemi vládli perem. Kolektivy odborníků s generálskými epoletami v rakouském, pruském i saském generálním štábu strohou vojenskou němčinou, proloženou francouzskou terminologií, rozebíraly v mnohasvazkových úředních zprávách strategické cíle i operační zamýšlení velitelů a vysokých štábů. Tak vzniklo rakouské dílo "Oesterreichs Kämpfe 1866" i saské "Der Antheil des königlich Sächsischen Armeecorps am Feldzuge 1866 in Oesterreich", i pruská úřední zpráva o válečných událostech.

Nižší důstojníci armády ve funkcích historiků pluků a praporů zapisovali do plukovních dějin slavné činy jednotek i jednotlivých příslušníků útvaru. Ale ineznámi lidoví skladatelé jarmarečních písniček zachytili v celé řadě svých prostých veršů události 1866. Mnohé z těchto písní se zpívají dodnes, celá řada z nich téměř znárodněla. Tak do dneška žije v písni hrdinný kanonýr Franc Jabůrek, který u Hradce Králové "u kanonu stál a pořád ládoval...", jak se zde zpívá. A i když existuje celá řada verzí o původu a autoru této oblíbené písně, žádná z nich není dosti přesvědčivá a můžeme říci, že autora neznáme a sotva poznáme jeho, skutečné jméno. Řada dalších písní, kdysi velmi známých a oblíbených upadla již v zapomnutí. K těm patří třeba píseň o tom, "jak Prazi festung Jičín dobili" nebo

"píseň sedláka u Hradce Králové", kterou představitelé rakouské státní moci jen neradi poslouchali a dokonce její zpívání někdy i zakazovali, jako píseň, která svým obsahem pobuřuje lid. Ale marně, zpívala se mezi lidem dále. Některé písně o válce šestašedesáté nebo jejich části se staly součástí národních písní. Tak třeba v písničce "Ten chlumecký zámek" se zpívá řada slok, které podle obsahu vznikly jako odezva na události hradecké bitvy a svým charakterem připomínají jarmareční písně.

Řada účastníků i pamětníků války zaznamenala své zážitky v obecních, farních, školních i rodinných kronikách. Některé ukázky z těchto kronikářských zápisů z našeho kraje uveřejnil v letošním jubilejním roce i náš Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. Všechny tyto drobné záznamy, tisky i rukopisy jsou svým způsobem cenné a zajímavé, protože nám zaznamenávají dílčí události i atmosféru doby, názory, postřehy i náhledy autorů bez ohledu na společenské postavení zúčastněných osob.

Z autorů, kteří popsali česky průběh a události prusko rakouské války nejlépe se tohoto úkolu zhostil miletínský lékař Otakar Jedlička v knize "Boje v Čechách a na Moravě 1866". Jedlička čerpal pro svou práci převážně z rakouské úřední zprávy ~~Österreichs~~ *Oesterreichs Kämpfe*, ovšem čerpal tvořivě, takže obsáhl v jednom svazku to, co je v předloze rozvedeno do pěti svazků a ještě mu zbylo i místo na zajímavé a obsažné poznámky a doplňky. Jeho následovníci, na příklad bývalý velitel Jičínské posádky, plukovník Kudr, byli již méně úspěšní, zejména proto, že příliš často zabíhají do úvah, co oni by sami v dané situaci dělali. Tím nechci nikterak ubírat zmíněnému dílu plukovníka Kudra na významu, i tato kniha je zdrojem cenných informací a je poměrně nejdostupnější.

Z básníků a prosaiků, kteří ve své tvorbě čerpali z událostí války šestašedesáté, na prvním místě nutno jmenovat mistra Fránu Šrámka. Ne snad proto, že svým životem a dílem má vztah k Sobotce, ani ne proto, že by snad více ve svém díle tuto tematiku zpracovával. Naš mistr velmi dobře a důvěrně znal a miloval vojáky. Znal jejich život bez glorioly hrdinství a vítězství čítánkových a kalendářových povídek, znal život vojáků rakouské monarchie v plné tragice mladých lidí, vytržených z půdy, na které se narodili a vyrostli, lidí, zahnaných do cizího prostředí s možností zemřít za zájmy jim cizí. A právě z této znalosti důvěrné a lidské vychází síla protiválečné tendence všude tam, kde ve svém díle naráží na válečné události roku 1866, zejména v románu "Stříbrný vítr" a v básni 1866.

Ale byli i další spisovatelé. Alois Jirásek ve "Vojenských povídkách" i v díle "Z různých dob", Jakub Arbes v románech "Newtonův mozek", Machar v básni "Tristium Vindobona", Neff ve svých "Snatcích z rozumu" aj. Jindřich Simon Baar v románu "Jan Cimbur" ústy vysloužilého kyrysníka, účastníka hradecké bitvy, velmi podrobně popisuje nejdramatičtější okamžiky této bitvy. Fronta rakouských vojsk je prolomena, rakouská péchota ve zmatku utíká, hrozí zničení celé armády. Nastává okamžik, aby záložní jezdeckvo splnilo svůj úkol, zachránilo čest zbraní a zbytky armády. S osudem Cimburův koníka Běláčka, odvíjí se tu pestrý obraz jezdecké bitvy u Střezetic, slovní obraz, který si v ničem nezdaš s velkým a živým obrazem této bitvy, jak ji výstižně namaloval mistr Sochor.

Ani Jan Neruda nezůstal stranou od této tematiky a ve svých novinářských postřezích zachytil zejména pruskou okupaci hlavního města Prahy. Méně známé je dramatické zpracování látky roku 1866, snad proto, že není tak rozsáhlé, jako v ostatní tvorbě, ale přece jen existuje. Známý hradecký spisovatel detektivek, Emil Vachek ve své divadelní hře "Benedek" snaží se rekonstruovat události, které předcházely válečným operacím, okolnostmi, které souvisely s ustanovením Benedeka do funkce velitele rakouské severní armády přes jeho vlastní námitky a výhrady. A i když Vachkova hra a její děj je čistě produktem spisovatelským, spisovatelových představ a úvah, protože rakouskému císařskému dvoru se podařilo dokonale utajit všechny okolnosti kolem ustanovení Benedeka do funkce nejvyšší i kolem války a jejího počátku, pokud by mohly kompromitovat někoho z vyšších kruhů. A závazkem slibu naprostého mlčení sám císař umlčel jediného korunního svědka toho

všeho - Benedeka samého. Přesto je hra a její obsah velmi logický a přesvědčivý. Ale ani v dramatické tvorbě není Emil Vachek jediným autorem. I ve Stroupežnického hře "Naši furianti", která již patří do klasického repertoáru našich profesionálních i ochotnických divadel, vrcholí dramatická zápleтка narážkou na prusko rakouskou válku, konkrétně na jezdecké střetnutí u Václevic.

Svého druhu ojedinělým dílem je rukopis neznámého autora, který je uložen v museu v Železnici. Jsou to sepsané anekdoty a vtipy, které si lid vyprávěl o pruském králi Friedrichu Vilémovi a o jeho ministerském předsedovi knížeti Otto von Bismarckovi. A i když mnoho z toho, co mělo ve své době vtíp, čemu se současníci smáli, nám už dnes k smíchu není přece jen to jeho dílko je zajímavé a cenné zejména proto, že patří k opomíjenému a snad i trochu podceňovanému oboru tvorby.

Neměl jsem v úmyslu v této kapitole podat vyčerpávající seznam autorů a literatury o válce 1866, a pokud snad některý z čtenářů toto očekával, omlouvám se mu dodatečně za to, že jsem zklamal jeho očekávání. Chtěl jsem zde jen ve stručnosti ukázat, jak široce zapůsobily válečné události i na literární tvorbu. Soupis vši podstatné literatury vyšel letos v katalogu výstavy 1866, kterou uspořádalo museum v České Skalici.

A nyní mi nezbývá nic jiného, než se rozloučit a poděkovat všem čtenářům, kteří sledovali náš seriál až do tohoto posledního článku. Rok stého výročí prusko rakouské války 1866 končí a musíme tedy, končit i my. Co říci závěrem? Snad to, že tendence a snahy, které vyvolaly tuto válku před 100 lety nejsou tak docela mrtvé, jak by se snad někdo domníval. Vždyť ve světě dodnes žije řada potomků těch lidí, kteří válku rozpoutali, nebo se jí aktivně na vysokých vojenských funkcích zúčastnili a mnozí z nich se hrdě hlásí k pruským militaristickým tradicím.

Žijí potomci Kruppovi jako před sto lety, vyrábějí zase děla a jiné zbraně a sní jako tehdy o militaristickém Německu, které by pohltilo dnešní lidový německý stát, Německou demokratickou republiku i polská území za hranicí na Odře a Nise.

Žije Konrád Adenauer, jehož otec si v bitvě u Hradce Králové vysloužil důstojnické epolety.

A proto prusko rakouská válka před sto lety není tak vzdálená naší nedávné minulosti i dnešku, jak by se na první pohled mohlo zdát. I po sto letech, která uplynula jako voda, může nám být ještě poučením a varováním.



V baroku začíná i naše lidové umění. A je to především umění tesařské, které na Sobotecku slaví triumfy. Zmínil jsem se již o významných zvonících, památnících tesařů šestnáctého věku. Ze 17.století máme překrásnou zvonici na Všebořsku, se vzácnou renesanční, šindelem krytou přílbou. A z doby barokní nám zůstaly bedněné zvonice, jejichž příkladem je zvonice Mladějovská, pokažená eternitovou střechou. V baroku berou si svůj vzor sobotecké chalupy, i když mnohem více přejaly z renesance. Snad ~~z~~ přitom působil i povědomý vztah k renesanci, jako slohu reformace. Vzpomenme přitom ještě jednou na Felixe z Lobkovic, u něhož rekatolizace byla spojena s gotikou. Typická po dvou sdružená okénka /kuriozitou bylo tříokno, nedávno stržené Javůrkovy chalupy na Benešově/převzali jejich tvůrci z domů na soboteckém náměstí. Vždyt tam je měly všechny patricijské stavby: radnice, Pickův dům, komzum. Zářezy ozdobných lišt mají svůj původ ~~snad~~ až v gotice. A to ostatní - tvary lomenic, sloupků, tomu přidávaly nové generace vždy něco dalšího ze své vlastní ivence. Lomenice je na stavbě nejcharakterističtější. Podle jejího tvaru - podle toho, jak je pobita prkny můžeme datovat celý dům. Snad nejstarší byl Emigův dům na Novém městě, hned u strouhy. Po něm přijde Klimšův dům u sv. Anny a několik domků pod škrobárnou. Ty vznikly ještě v 18.století, stejně jako několik dalších objektů na Novém městě, při jejichž přestavbě by mělo být doporučeno zachovat přední frontu s lomenicí. Na přelomu století vzniká řada domů na náměstí, z nichž ze zachovaných je nejpozoruhodnější Gansův dům, jeden z nejkrásnějších objektů na území Českého ráje. Díváme-li se na zachované obrázky řady patrových dřevěných domů v Boleslavské ulici, napadá nás, že by se na tuto ojedinelou serii jezdili dnes dívat lidé z celé Evropy. Nebylo by ani dnes ještě pozdě v pečlivém výběru zachránit nejlepších věcí, které přímo v Sobotce jsou. Z této doby známe i jméno jednoho tesaře: Jan Hájek signoval stolicí zvonice v Nepřívěci roku 1786. Jiný tesař J. Havlík postavil statek v Přepereřích r.1797, který byl snad nejkrásnější dřevěnou stavbou v českých zemích vůbec. Jeho obrázek se dostal až do Velké sov. encyklopedie sv.47. Byl zbořen r.1930, dosud ale v Přepereřích stojí výmínek téhož statku, vynikající dílo téhož mistra, i když zhanobené nevhodným nátěrem. Z vesnických staveb stojí za zmínku znamenitá chalupa v Netolici a další ve Spařencích, Dobšicích. Neobyčejný význam má náves ve Vestci, kde se setkáváme hned s několika Typy roubených domů. Z četných ocenění tohoto unikátního celku stojí zvláště za přečtení nebojácná slova, která jí v Mateřídoušce za okupace věnoval Karel Wik. Překrásné zákoutí v Sobotce tvoří soubor dřevěných staveb u sv.Anny. Škoda jen že památková správa si neuvědomuje, že jeden každý z těchto domů má pro naši národní kulturu větší význam než leckterá památková rezervace. Neboť právě tyto domy ukazují, jak naši lidé dokázali citlivě ragovat na jednotlivé proudy světového umění a přetvářet je podle svých schopností a možností. Nevím jak se mohlo stát, že dosud nemáme ani jedinou rezervaci těchto pokladů našeho národního umění, že mnoho se jich nedostalo do soupisu památek I.kategorie. U nás došlo k obnově jen dvou takových domů, Jirkovy chalupy v Markvarticích a rodného domu Šolcova. Nejasná je i náplň, kterou by měly tyto domy mít po své rekonstrukci. Je totiž nesmírná škoda, dělat z nich muzea, neboť je jasné, že tyto dřevěné domy jsou po stránce hygienické velmi vhodné k obývání. Dnes začíná značná ohánka po takových stavbách právě u mladých lidí, kteří si je dokáží dát doporádku, vybavit vhodným bytovým zařízením a přeměnit skutečně v exkluzivní příklady bytové kultury, jakými byly i v době svého vzniku. U nás se zatím těmito objekty pohrdá. Stará tradice byla přerývána a krásné domy jsou využívány jen jako skladiště. Na druhé straně vím, jak všude za hranicemi cení se originalita. Proč

—u nás není možné provést uvnitř takových domů příslušné adaptace a nabídnout je pak rekreaci, zvláště zahraniční, která by tyto objekty po zásluze ocenila. Proč je nutné budovat i autocampingy po celé republice podle jednoho plánu? Byť by bylo možno například u nás použít pro ně upravených a přenesených dřevěných staveb, které by zevnějškem nahrazovaly dnes už přežitý skansen, uvnitř by byly upraveny k moderní rekreaci. Provoz by jistě velmi brzy uhradil náklad vzniklý přenesením těchto objektů.

Ale vraťme se znovu na Sobotecko v době, kdy feudalismus se pomalu loučí se životem. Podívejme se zatím k řemeslníkům, kteří teprve teď se chápou své příležitosti, teprve teď se poučili tak, že se mohou odvážit samostatného díla, ke kterému mají všude u nás dost materiálu: Kameníci. Je kuriozní, že mají velmi blízko k truhlářům, i jeden z nejlepších Václav Zeman ze Žernova, který i na našem území postavil svá tři typická díla /Rakov, rozcestí za Skuřinou, Přepere/ byl zároveň i truhlářem. Měli jsme i naše domácí kameníky. Tak např. zjistil Soukup, že socha sv. Trojice na Vesecké návsi, je-jíž sousoší je lidově hmotné a na jejímž dříku je rozkošný, i když zřejmě dle nějaké dobové rytiny provedený relief, na němž je sv. Starosta oblečena do šatů, ve kterých snad tehdy chodily kostecké zámecké slečny a u jejichž nohou hraje na housličky veršovský kantor, je vytesána z kamene, lámeného v Pláckánku. Námět sám není ovšem původní. Je na něm jasně patrna obvyklá kompozice této scény, jakou shledáváme např. u Häscha (1687) a která pak postupným oprošťováním snad přes rytiny a dřevoryty, jimiž byly zdobeny náboženské knihy, dospěla až k této lapidární, ale přitom nesmírně působné formě. Ze všech lidových soch si vážím nejvíce sochy na návsi ve Sléblovicích, kde selsky hranatí a hlavatí světci na dříku dodnes svědčí o vroucím citu neškoleného mistra.

Zvláštní příležitost se kameníkům naskytla pro roce 1825, kdy došlo k požáru v severní části města. Tehdy si nastupující empir vynucoval kamenicky provedená ostění vchodů, plně drobných rozvilin a proplétajících se linek. Kolik těchto honosných portálků se dosud zachovalo přimmo na náměstí, v Turnovské ulici, na Celně. Připomenme si aspoň dva nejlepší. Vchod do lékárny z Jičínské ulice, který ukazuje na školeného mistra s vynikajícím uměleckým vkusem a portálek Brixova statku, dílo lidového umělce, který se nebál do svorníku umístit stylizovaného dvouhlavého orla. Vždyť naši předkové byli tehdy ještě téměř všichni rakouskými vlastenci. Vůbec celý Brixův statek je jedinečným dokladem selského kamenného stavebního umění konce první čtvrti 19. století, které je na Sobotecku tak vzácné.

Dochovalo se nám i jméno významného soboteckého truhláře Vincence Hořejšího, jehož znamení truhly a skříně jsou rozsety po celých severních Čechách. Jeho nábytek nebyl nikterak natíraný, malba svatých, kombinovaná často s místními motivy významných staveb v Sobotce a okolí je provedena přímo na dřevě olejovými barvami. Jsou však zachovány kusy nemalované, jen natírané, zřejmě pro městskou potřebu. Na nábytku se už objevuje řada empirových prvků: sloupky, nízké timpanony, a pod. Charakteristické bývá, že skříně bývají popsány: pro koho byly zhotoveny a kdy, často bývá výslovně napsáno, že výrobek pochází ze Sobotky, někdy se objeví i iniciály výrobce. Téměř každé muzeum na území Českého ráje se chlubí nejméně jedním výrobkem tohoto mistra.

/pokračování/



NAŠE LIDOVÁ KULTURA

V Literárních novinách z 12.11.1966 v článku "Kvapem a nenávratně" upozorňuje Jindřich Uher na nenahraditelnou škodu, vnikající z netečnosti k mizejícímu světu lidové kultury. "Je ještě čas zachránit mnohé předměty, které počítá každý vzdělaný národ ke kulturním statkům. Ale je třeba jednat rychle. Pod údery krompáčů, v plamenech sporáků a na smetištích berou za své jedinečné dokumenty, které už nikdo neuvidí. a vědecky nezhodnotí," praví autor závěrem. Tím dotvrzuje naši výzvu v listopadovém čísle Zpravodaje.

V této souvislosti vděčně vzpomínáme 75.narozenin /23.listopadu/ profesorky N. M e l n i k o v é -Papouškové, která patří k nadšeným obdivovatelům, znalcům a zachranitelům lidového umění. Naši čtenáři ji znají z mnoha publikací a článků; dva byly také uveřejněny v letošním Zpravodaji : v čísle 6 "O světských náboženských motivech v lidovém umění" a v čísle 11 "Lidové umění a čas". Přejeme stále čilé a agilní jubilantce dobré zdraví do dalších let a těšíme se, že se Sobotecko, které si zamilovala, objeví v další připravované práci o lidové kultuře.

-n



P O D R U H Ě V S O B O T C E



Dárek k vánocům !

se uskutečnil hromadný odběr krve dobrovolných dárců krve. Pracovní tým okresní transfuzní stanice Jičín v čele s primářem Mudr Pleskotem již od rána jednoho dne počátkem listopadu vyšetřil celkem 43 osob, od nichž pak odebral krev. Slovesně o čestné dárce krve z obvodů domácích lékařů /Mudr Al.Kafky a Mudr M. Tomáška/ a přijeli sem i dárce z Libánska /ořbovd Mudr Zemánka/.

Sobotecká veřejnost se jistě dobře pamatuje na první hromadný odběr krve v Sobotce, provedený krajskou transfuzní stanicí z Liberce někdy v roce 1953. Bylo to ještě v budově dnešního MNV, kde bylo tehdy zdravotní středisko umístěno. Tehdy jsem získal něco přes 50 dobrovolných dárců krve.

Na získání letošních čestných dárců mají zásluhu členové ČSČK i další občané, kteří pochopili užitečnost a prospěšnost této akce. Všem patří náš dík.

Dr. Alois Kafka

NA OKRAJ VÝROČÍ JEDNÉ Z POSTAV ČESKÉ POLITIKY (k výročí J.G.Maštálky)

Je vůbec proč vzpomínat? Tahle otázka vytane na mysli jistě každému, kdo si vzpomene, že právě letošního roku uplynulo sto let od narození a čtyřicet let od úmrtí Jindřicha Gustava Maštálky, a pro koho není jeho jméno již jen prázdným zvukem. Lze předpokládat, že právě na Sobotecku a Dolnobousevsku zejména z paměti starší a nejstarší generace čas toto jméno ještě zcela nevymazal, a že senejenom v souvislosti s tímto výročím, ale i jinak ještě čas od času vzpomínka na Maštálku vrací, aby vybízela k úvahám o pomíjivosti světské slávy a o labilnosti historických soudů.

Vždyt svého času to bylo jméno známé, ba téměř slavné, a v Sobotce bylo zařazováno na přední místo v seznamu slavných rodáků. Dnes J.G. Maštálku zná většina místní generace snad jen jako jméno ze hřbitovního náhrobku a busty od J. Drahonovského na něm. V širší veřejnosti je už zapomenut docela. Nezapomenávají jež ani příruční slovníky a historické práce se o něm zminují jen na okraji a náhodně. To všechno právem či neprávem? Jak na tuto otázku odpoví dnešní historik? Jindřich Gustav Maštálka se narodil v Sobotce 22. února 1866. Aktivní vstup do politiky zahájil vlastně již ve svých 22 letech, když se roku 1888 stal soboteckým městským tajemníkem. Měštanský politik, který se chtěl v této době výrazněji uplatnit, musel podat důkazy úspěšnosti, jak ve smyslu působení národního a činnosti k hospodářskému povznesení, tak ve směru rozhodného odporu proti šíření socialistických myšlenek. Zvážení těchto okolností nám otevírá cestu k reálné historické úvaze o osobnosti Maštálkově.

Jako sobotecký městský tajemník i potom jako poslanec se rozhodně všemi silami snažil, aby podpořil a posílil pocit národního sebevědomí a vykonal mnoho pro hospodářské povznesení kraje. Připoménme tu jen některá typická fakta, jež umožňují vyslovit tato tvrzení. Maštálka věnoval hodně péče a starostí přípravě slavnostních sjezdů soboteckých rodáků a jiných slavností, jež měly vždy výrazný národní ráz a na nichž se sjížděla řada významných politických a kulturních osobností. Právě mnohé z těchto osobností umožnily Maštálkovi navázat důležité osobní kontakty a známosti a díky jim mohl budovat snadněji svou osobní kariéru a dosáhnout i výhod pro své město a kraj., jichž by jinak dosahoval jen nesnadno. Jeho péče a starost o město i kraj jistě vyplývala také z přirozeného osobního citového vztahu, avšak zároveň byla pro jeho politickou kariéru a osobní prospěch podmínkou "sine qua non". J.G. Maštálka byl v této době velmi iniciativním duchem v celém tehdejší soboteckém spolkovém životě, který byl relativně bohatý. V jeho působení se již tehdy plně rozvíjela a projevovala idea typická pro celé období Maštálkovy politické činnosti, totiž myšlenka nezbytného překlenutí protivy průmyslové a zemědělské výroby, idea ekonomického a v důsledcích pak i politického posílení zemědělského podnikatele přímým spojením s průmyslem a osvojením si moderních metod hospodaření. V tomto smyslu byl Maštálka přímo typickým vyjadřovatelem zájmů středního českého vlastníka - zemědělského podnikatele, živnostníka i průmyslového výrobce vesměs těsně či zprostředkovaně závislého na zemědělství. Byl podporovatelem vzdělávací činnosti především odborně zaměřené, a nejenom to, sám také přednášel a vzdělával v intencích svého odborného a ovšem i politického přesvědčení. Už na počátku své kariéry se v Sobotce např. zaploulil i o zřízení měštanské školy. Byl mimo jiné i členem výboru soboteckého hospodářského spolku, účastnil se ustavení okresního vzdělávacího sboru v Sobotce v roce 1906, atd. avšak to už mělo především charakter politickoreprezentační.



Všechno toto snažení, jež by bylo lze doložit daleko bohatším soupisem dokladů, se však objeví i s navenek skrytými stránkami v plném světle teprve spojením s vlastní podnikatelskou činností Maštálkovou. Teprve v tomto vztahu vystane před námi Maštálka - vzdělavatel celý. Maštálka nebyl z rodu idealistických buditelů, ale plně již patřil do rodiny praktických politiků a hospodářů, pro něž bylo vzdělání především praktickým nástrojem hospodářské prosperity a politického vlivu. Z cela logickou součástí tohoto přesvědčení byl i názor, že také sám osobně musí být člověkem hospodářsky úspěšným. Zřejmě tak byl přesvědčen o naprostém souladu mezi prospěchem osobním a veřejným, proto mohl vystupovat jako politik vyrovnaný, neupadající do extrémů a nezaujímající krajní stanoviska, alespon do té doby, než přišly velké změny první světové války, v níž se zhroutila česká konzervativní politika a s ní i politik Maštálka.

Hospodářskému podnikání se Maštálka celou svou osobností věnoval již dávno předtím, než stanul jako poslanec na pídě vídeňské Říšské rady. V roce 1893 koupil se třemi společníky, K. Fričem, K. Zaběhlickým a Fr. Pourem osudem zle pronásledovaného dolnobousovského cukrovaru a uvedl jej do provozu. Po počátečních potížích se stal cukrovar dobře prosperujícím podnikem. Na pařížské "Exposition universelle" v roce 1900 byly jeho výrobky dokonce oceněny Velkou cenou. Cukrovar s vybudovanou marmeládovnou pracoval na plné obrátky i v době války, kdy byl dodavatelským podnikem c. a k. armády a svému majiteli odváděl značné zisky a vynesl mu i záslužný řád.

Ohlas našlo také Maštálkovo úsilí o melioraci půdy. Na zlomu století se jednalo o melioraci pozemků kolem Markvartic a Rakova, bylo tu ustaveno přípravné družstvo a na podzim roku 1901 už byly ukončeny i měřičské práce. Snahy nabýly ovšem větších rozměrů a konečně bylo uskutečněno už na prahu první světové války založení "Ústředí správy pro úpravu Klenice a melioraci přilehlých pozemků", jehož předsedou se stal Maštálka.

Tézi o podílu osobního prospěchu a o jeho působení v Maštálkově činnosti nelze ovšem vykládat jednostranně a nelze je pojímat v primitivní a zjednodušené formě. Nemá tím být řečeno, že sledování osobního prospěchu bylo vždy v rozporu s veřejným zájmem. Ba naopak, většinou s ním bylo v souladu, přinášeje ovšem užitek především movitějšímu občanstvu, drobným i větším podnikatelům a výrobcům, jejichž zájem byl v podstatě totožný s Maštálkovými zájmy. To také zakládalo pevnost Maštálkovy politické pozice v kraji, jež byla opět předpokladem jeho postavení v mladočeské straně, v Říšském i Zemském sněmu. Působení bylo i opačné vlivy ve straně i ve sněmech mu umožňovaly vykazovat konkrétní činnost a úspěchy v kraji.

Maštálka byl nejenom majitelem dolnobousobského cukrovaru, ale zároveň významným představitelem českého cukrovarnictví a jeho politiky vůbec. Právě tak nebyl jen místním iniciátorem meliorací, ale i významným exponentem v úsilí české politiky v Říšském sněmu o získání vládních prostředků na usplavnění a regulaci českých řek, jež měla být určitou kompenzací za souhlas českých politiků s vládními investicemi v jiných částech monarchie.

Ani s Maštálkovou zásluhou o stavbu železniční tratě Mladá Boleslav - Dolní Bousov - Sobotka - Libuň - Stará Paka, která přetla starou tzv. "komerciálku" Bakov n/Jiz. - Dolní Bousov z roku 1882/3, a která dala v roce 1905 Sobotce konečně vlastní nádraží, tomu nebylo jinak. Vždyť v otázkách železnic se Maštálka ve sněmu a jeho výborech exponoval ještě více než v cukrovarnictví a melioracích. Maštálka navázal na svou předchozí činnost jako rozhodný hlasatel požadavku zestátnění drah, které mělo české buržoasní politice přinést některé hospodářské i politické výhody. V roce 1909 se konečně Maštálka stal přímo členem železniční rady při ministerstvu. To už bylo v době, kdy se vzdal přímé místní činnosti v Sobotce.

Počátkem roku 1908 rezignoval totiž na funkci soboteckého městského tajemníka "pro přetížení jinými funkcemi". Jistě lze takto udaný důvod

přijmout jako okonost závažnou a dodatečnou pro udané rozhodnutí, současně však z něho plyne důkaz, že funkci soboteckého tajemníka pokládal nyní již za funkci méně důležitou, že si prostě nyní již byl Sobotkou jist. Volební výsledky to plně potvrzovaly jak v roce 1901 a 1907, tak v roce 1911. A přece se tu Maštálka ani tenkrát netěšil popularitě tak zcela bezvýhradně a politické podpoře tak docela jednotné jak by se snad mohlo po prvních údajích zdát.

Nebylo to jenom sociálně demokratické hnutí, které od počátku stálo v ostré opozici proti Maštálkovi jako proti představiteli a hlasateli konzervativní buržoasní politiky. Jeho vliv tu ostatně přes Maštálkovy rozhodné protisocialistické snahy a úsilí postupně rostl. Např. ve volbách roku 1907 sice zvítězil Maštálka v Sobotce zcela suverénně, když získal ze 489 odevzdaných hlasů 460 hlasů pro sebe, a sociálně demokratický kandidát Kouša se tu musel spokojit s pouhými 27 hlasy, avšak ve stejné době odevzdali dolnobou sovští pro Maštálku ze 364 odevzdaných hlasů 208 a pro sociální demokracii 155. Socialistická opozice tedy byla v Dolním Bousevě, kde Maštálku vnímali především jako podnikatele, relativně velmi silná. A ve 22. volebním okrese měst (Jičínsko) stálo pak proti 2.485 hlasům pro Maštálku celých 2.647 hlasů sociálně demokratických ze 7.893 hlasů, jež tu byly úhitem hozeny do volebních urn. Proto uvažovaly později jičínské sociálně demokratické organizace o tom, že by i ony měly napříště proti Maštálkovi kandidovat nikoli cizího zde Koušu, ale člověka místního, který by mohl dále posílit jejich pozice. V této souvislosti se mezi sociálními demokraty tehdy poprvé uvažovalo o kandidatuře markvartického rodáka Josefa Hakena.

Poměrně záhy a ještě výrazněji ztratil Maštálka spolu se svou mladočeskou stranou politické sympatie ve venkovských obcích. Ve volbách v roce 1907 získali již v obcích venkovského volebního okresu zcela rozhodné vítězství agrární kandidáti. V sobotecké části 40. volebního venkovského okresu dobyl agrární kandidát 1.084 hlasů, zatímco kandidát mladočeský se musel spokojit s pouhými 505 hlasy. I to bylo důkazem, že Maštálkovy snahy o sepětí místního průmyslového a zemědělského podnikání a jeho praktické působení jako politika a podnikatele neuspěly a nepřinesly ten politický efekt, v jaký bezpochyby zpočátku doufal. Se vši pravděpodobností i tento vývoj přispěl k tomu, že se Maštálka nadále již v tomto oboru činnosti nevěnoval s takovou energií jako dříve. Byl ovšem také stále více vtahován do vnitrostranické a parlamentní politiky.

Celý profil Maštálkovy politické osobnosti a tedy i odpověď na otázku pobíženou na začátku mohou vyplynout ovšem teprve až po posouzení jeho místa a orientace v české politice v celorepublikovém měřítku. Místní činnost byla s tímto celkovým působením jistě úzce spjata, avšak poskytuje jen dílčí a jednostranný pohled. Kam tedy patřil Jindřich Gustav Maštálka jako český politik období konce habsburské monarchie a proč jeho politická kariéra končí s rozpadem Rakousko-Uherska?

Mladému, energickému, národně citlivému Maštálkovi, spjatému zpočátku spíše se středními a drobnými vrstvami než s opravdovou buržoasií, nemohla v osmdesátých letech, kdy se počal politicky orientovat, konvenovat staročeská politika. Proto se připojil k tehdy velmi radikálně vystupující mladočeské politice. Stal se členem národní strany svobodomyšlné, obecně stále tradičně označované za mladočeskou. V roce 1897 byl jako kandidát této strany zvolen za poslance rakouského Říšského sněmu a byl jím až do roku 1918. V roce 1901 byl pak zvolen i za poslance Českého zemského sněmu a také v této funkci setrval až do rozpuštění sněmu v roce 1913.

Již dávno před válkou byl však Maštálka ve všech vnitrostranických krizích zastáncem konzervativní linie a na konzervativním křídle vždy také stál. Nebyl sice prvním mužem své strany, avšak jako oddaný stoupenec Kramářův, schopný parlamentní politik a specialista na některé otázky odborného charakteru, měl tu vlivné postavení a dost vážné slovo. Velice významnou okolností, která posilovala jeho postavení ve straně, byl i jeho suverénní politický vliv na Jičínsku. Nepochybně tu měly vážnou roli i jeho styky a spojení hospodářská a finanční, o nichž však běžně není nic podrobnějšího známo.

Maštálka byl zcela přirozeně i politickým odpůrcem T.G.Masaryka, a to již dávno před válkou, neboť Masaryk se rozešel s mladočeskou stranou už v roce 1893 a nejednou potom mladočeskou stranu a její politiku kritizoval.

Ve válce Maštálka nepočítal s prohrou Rakousko-Uherska, z politických důvodů nesouhlasil ani s akcí zahraničního odboje, ani s protirakouskými projevy doma. Byl přesvědčen, že česká politika má být vedena tak, aby zabránila perzekuci národa a aby chránila hospodářský potenciál země. Spolu s jinými politiky odmítal myšlenku na možnou samostatnost mimo rámec monarchie, jednak proto, že to nepokládá za mezinárodních důvodů za možné, jednak proto, že to nepokládá za výhodné pro budování hospodářství a zejména průmyslu. Počátkem roku 1917 spolu s Fr.Stankem a B.Smeralem podepsal odpověď na poselství amerického presidenta Wilsona, v níž se pravilo mj.: "...národ český jako vždycky v minulosti, tak také v přítomnosti a v době příští jen pod žezlem habsburským vidí svou budoucnost a podmínky svého vývoje." Autorita Maštálkova pak rychle upadala, zejména když se po únorové revoluci v Rusku navrátil z rakouského vězení dr.Kramář. 28.říjen 1918 a vytvoření republiky uzavřelo před Maštálkou definitivně bránu politického zápasistě.

Český rakouský politik Jindřich Gustav Maštálka byl politicky mrtev. Svoji politickou smrt přežil jako soukromník ještě o osm let; pozemskou pouť skončil 9.zářím 1926 v Domousnicích. Jeho blízcí současníci a spolupracovníci vypovídali o něm, že to byl člověk v osobním styku srdečný, energický a cílevědomý, který právě za války řadě lidí pomohl a který štedře přispíval k zmírnění bídy rodin pronásledovaných politiků.

Takový je tedy stručný přehled některých základních údajů a charakteristik o Jindřichu Gustavu Maštálkovi. Jak nyní odpovědět na úvodem vyslovenou otázku?

Jádro odpovědi rozhodně musí tkvít v poznatku, že J.G.Maštálka jako český politik nebyl zdaleka osobností prvního řádu. Byl politikem průměrného formátu, praktikem a zkušeným taktikem oportunního pojetí politiky, nechyběli mu odporné zkušenosti a rozhled v oblasti hospodářské, ani znalosti umění politiky kabinetních kuloárů. Jeho politický realismus byl však oslavován konservatismem a přílišným praktikismem.

Maštálka si však dost dlouho zachoval tehdy již vcelku neobvyklý a anachronický těsný vztah ke svému kraji. Byl stále tak trochu venkovským politikem ve Vídni či v Praze a problematiku státu a národa viděl dlouho prismatem poměrů tohoto svého kraje. Vypracovával se jako politik maloměsta a téměř do konce života si podržel některé patriarchální rysy. Jen těžko lze již dnes posoudit, jak dalece to bylo trvalým rysem jeho charakteru a povahy a jak dalece se to později stalo vědomou součástí jeho politické taktiky. Ať tak či onak, skutečností však zůstává, že svému rodnému kraji aměstu, z něhož do politického života vešel, dopomohl k nejedné veřejně prospěšné věci. Ne náhodou jistě právě politik v projevu tak diplomatický, jako byl dr.Eduard Beneš, zdůraznil při své presidentské návštěvě v Sobotce v roce 1946 jen Maštálkovy zásluhy místní a nikoli jeho obecný politický význam.

Z tohoto hlediska místních zásluh je pochopitelná určitá dodnes zde ještě dožívající vděčnost Maštálkově památce, jež se však postupně, jak léta plynou a jak mizí vzpomínky na jiné stránky jeho činnosti, snoubí s určitou sentimentalitou a vyrůstá do podoby legendy. O to pak je tento proces patrně tvrdošíjnější, že nové zvraty moderní doby, v nichž se prosadila hlediska socialistického pojetí společnosti a vývoje, zrodila hodnocení, jež účtovalo svého času s Maštálkou rázně a jednostranně především jako s politikem buržoasním a protisocialistickým, jímž sice skutečně byl, v čemž se však plně nevyčerpává jeho celková charakteristika. Ani sentimentální legenda, ani jednoznačný dobový politický po sudek nemohou být ovšem základem historického hodnocení. To začíná až v souvislostech faktů a vztahů, jež se snažila tato stat alespoň v hrubých konturách nastínit.

Pozn.redakce:Tento článek je stručný výtah z obsáhlejší studie.Omlouváme se autorovi, že pro nedostatek místa jsme nemohli studii uveřejnit celou.

PAMÁTKA ANTONÍNA RAISE

Kulturní drobníčka z Jičína.

Počátkem srpna letošního roku uplynulo již 105 let od jeho narození, na začátek letošního prosince připadne 45.výročí jeho úmrtí. Antonín Rais se narodil 5.8.1861 v Lázních Bělouhradě jako mladší bratr spisovatele K.V.Raise a zemřel 8.12.1921 v Mnichově Hradišti, kde je též pochován. Studoval pět tříd reálky, pak vstoupil do 2.ročníku pedagogia v Jičíně, kde maturoval r.1880.

Působil ve Velkých Jeřích, Bělouhradě, Železnici u Jičína, v říjnu 1891 byl přeložen do Sobotky jako učitel přírodovědného odboru. Od 12. dubna 1894/po smrti ředitele Františka Ryby/ byl zde ředitelem obecné a měštanské školy chlapecké. Od počátku škol.roku 1900-1901 byl jmenován okresním školním inspektorem v Mnichově Hradišti. Jeho sobotckým zástupcem se stal František Šádek /1862-1947/.

V době svého působení v Železnici se oženil. Pojal za choť dceru mlynáře Tužinského ze mlýna "Šnejdárku". Po smrti Raisovy maminky vzal si k sobě svého otce Václava Raise. Bydlili v domě u Tvrzských čp.234 /dnešní drogerie/, v rohovém domě s okny do náměstí. Tehdy sem jezdíval o prázdninách - jako později do Sobotky - i spisovatel K.V.Rais. Železnice vzpomněla této skutečnosti letos na podzim odhalením pamětní desky na tomto domě.

V létě 1891 zde pracoval spisovatel K.V.Rais na Kalibově zločinu, jak psal Světozor, roč.26, r.1892. V Železnici vznikla i Raisova báseň "Za Janem Nerudou". Tento zemřel 22.8.1891 a byl podle vzpomínek Antonína Klášterského "Raisův největší svatý". V železničském muzeu chovají dva spisy, věnované K.V.Raisem malíři, spolužáku a příteli Františku Kavanovi, jenž zde také vytvořil některá svá díla.

Antonín Rais žil jen škole, dětem a rodině. Již v Železnici zakládal si sbírku hmyzu, jež velmi vzrostla za jeho působení v Sobotce. Věnoval ji zdejší měšťance. Jako školský pracovník byl velmi svědomitý, jako vynikající znalec školství a přítel učitelstva požíval všeobecné úcty a vážnosti.

Zemřel nedlouho po předčasném skonu dcery Milady. Tehdy mu jeho bratr K.V.Rais složil na hrobku čtyřverší:

Jen škole sloužil, milým českým dětem
a práce pro ně byla mu vždy světem.
Když Pán mu odnal jeho dítě vlastní,
šeř rychle za ním a jsou - oba šťastní.

V.Frýba

Naší vzpomínky si zaslouží
hudební skladatel Miroslav Krejčí
narozený 4.listopadu 1891 v Rchnově n/Kněžnou a zemřelý 29.12.1964 v Praze. Nedožil se tedy svých pětasedmdesátých narozenin, jak mylně uvedly Literární noviny v listopadu 1966/. Miroslav Krejčí je autorem četných skladeb instrumentálních a vokálních. Zhudebnil také Šrámkovy básně "Sobotní večer", "Les" a "Splav". Na text Šrámkovy hry složil operu "Léto", která měla premiéru v pražském Národním divadle 4.12.1940, a za níž dostal národní cenu 1941. V té době se Miroslav Krejčí seznámil se Šrámkem osobně, jak vypravuje v knize Básník mezi námi, která v redakci V.Frýby vyšla 1947. Píše tam: "Bohatě mne Šrámek obdaroval, když jsem směl komponovat jeho Léto. Prožívat znovu tvůrčí proces Zrození tohoto krásného díla. Oba jsme se vykoupali v téže tůni letní řeky... Ano, a za tento zlatem nenahraditelný dar jsem básníkovi ze srdce vděčen." V. H.

L i t e r á r n í z e S O B O T E C K A

- Mladá fronta 23.XI.otiskla Šrámkovu báseň "Zmýlená"
- Obsáhlé,zhodnocení X.Šrámkovy Sobotky přináší Úmpuls č.9/66 a krátkou zprávu Amatérská scéna 13.XI.
- V plzenské Pravdě 1.XI. je v článku "Pěšákovy nebezpečné básničky" vzpomínky na Šrámkovy verše z doby,kdy vojákoval v Klatovech.
- V říjnovém čísle časopisu Filmovým objektivem je hodnotící rozbor filmové etudy Petra Skály "Slunce",která je ohlasem Šrámkova Stříbrného větru.
- V Práci 2.XI.referuje Olga Lhotová o sborníku přednášek z IX.ŠS "Umění řečnit".Obšírný odborný referát chystá redakce Naší řeči.Je s podivem,že hradecká Pochoden dosud nevzala tuto publikaci na vědomí.
- Amatérská scéna č.9/66 chválí Recitační studio Šrámkova domu.
- Práce 23.XI. a Mladá fronta upozorňují na výstavu obrazů Jana Špály v New Yorku.
- O J.L.Turnovském se zmiňuje V.Běhounek v Práci 20.XI.,kdy hodnotí Hamplovu knihu "Z bouřného času".
- Jaroslav Šimánek otiskl v Mladé frontě článek k 75.narozeninám Jana Mukařovského /11.XI./ a recenzi Kainarovy sbírky veršů Moje blues /15-XI./-
- Svobodné slovo 13.XI.upozornilo na chystané představení Komedie o hvězdě v Sobotce.
- Milena Kovářová uveřejnila v Rudém právu 13.XI.povídku Kaktus.
- V č.17/66 revue Dialogo,která vychází v Palermu,je obsáhlý referát Josefa Hlaváčka o estetických pracích prof.Dr.Mirko Nováka.
- V Mladé frontě 27.XI.seznamuje Olga Hníková čtenáře s postavou populárního humprechtského kastelána čtyřicátých let "Pídi".
- Vlasta č.45/66 přináší článek M.Čechové "Jičínské proměny" týkající se úspěchů okresu v pěstování cukrovky.
- Pochoden 4.XI.píše o dobrých výsledcích ve sběru papíru na sobotecké škole a 5.XI.o sobotecké Frutě.
- Fotografie ze Sobotky přináší Zemědělské noviny 27.X.
- Pěkné říjnové číslo Bousováka obsahuje články o Kostí, o Semtínské lípě, o zámku ve Vlčím Polí,další List z dolnobousovské kroniky,informace ze současného života atd.
- Domousnický Zpravodaj č.9/66 přináší zprávy o přípravě sjezdu rodáků a hezký přehled o tom, jak vypadalo Domousnicko kolem roku 1830 z pera A.Cerného.
- Říjnová čísla Předvoje informují o podzimních pracích na Sobotecku, o odběru krve v Sobotce,o cyklu přednášek na Mladějově; citátem z básni Fráni Šrámka je uveden seriál A.Tichého "Antimony mlčí"atd.
- Ve sborníku veršů "Ladění slov" /SHV Praha 1966,266 str./jsou zařazeny i básně Fráni Šrámka "Hudec pod oknem" a "Dobrý večer".

S O B O T E C K Á V Š E H O C H U Ě

Akademický malíř Jan Špála, syn národního umělce Václava Špály, vystavuje své obrazy v New Yorku v "The Galery Modern at Brentano s". Pořadatelem je jedno z největších amerických nakladatelství Brentano. Je velkým úspěchem mladého malíře vystavovat v této přední galerii jako první Čechoslovák vůbec. Pozvání do New Yorku je zřejmě ohlasem Špálovy úspěšné výstavy předloni v Paříži./Práce/

Letošní oslavy Měsíce československo-sovětského přátelství v Sobotce začaly 7.XI. slavnostní manifestací v sále spořitelny. Projev přednesl s.Šváb. 19.XI. uvítalo do Sobotky Pěvecké sdružení pražských učitelek, které zde uspořádalo dva výchoňné koncerty pro mládež a jedno vystoupení pro veřejnost. Jako obvykle trpěly tyto akce slabší návštěvou občanstva.

12. listopadu byl v sále spořitelny uspořádán večer ČsČK. Na programu byla m.j. malá modní přehlídka, hudební vložky.

22.listopadu přednášel v Sobotce Dr. Radim Kalfus, jeden z blízkých spolupracovníků Dr. A. Schweitzera, o životě v rovníkové Africe.

Praktický kurz uspořádaný Výborem žen a Bohlížecím výborem Jednoty, měl ve své první přednášce 7.XI. téma O přípravě studených jídel /vedl s.Sládek z Dachov/, velký ohlas mezi ženami, jichž se sešlo na 80. Další přednášky tohoto cyklu /14.XI. s.Stádník o vkusu a nevckusu a 21.XI. ing.arch. Z.Musil o lepším a zdravějším bydlení/ neměly už tolik posluchačů, ačkoliv právě poslední uvedená mohla být hlavně majitelům dřevěných domků v Sobotce dobrou školou při jejich modernizaci. Cyklus bude zakončen 28.XI. přednáškou MUDr.Al.Kafky o správné výživě, Přednáška o rychlé přípravě jídel s. Sládka je odložena na neurčito. DBK

20. listopadu se konalo výroční valné schůze Vlastenecko dobročinné sdružené obce Baráčníků pro Sobotku a okolí. Konalo se v hotelu Pošta a proběhlo jako každý rok v srdečném a přátelském ovzduší. Do čela obce byli opět zvoleni dosavadní osvědčení funkcionáři.

Fotbalisté Sokola Sobotka zakončili letošní podzimní sezonu vítězstvími nad Vysokým Veselím 2:0 a nad Valdicemi 2:1 a přezimují na 1. místě tabulky okresního přeboru. Z 24 možných bodů získali 18 a mají brankový poměr 31:13.

Vzácné dary Archivu Fráni Šrámka. Univ.prof.dr.Mirko Novák věnoval rukopis své přednášky "A přece klasikové", proslovené o X. Šrámkově Sobotce, rukopis vědeckého pojednání "O antiintelektualismu, intelektuálistině a pokleslém češství", uveřejněného v Hostu do domu č.10.-12 1966, a rukopis francouzsky psaného článku o smyslu historie, určený pro italský časopis "Dialogo". Spisovatel František Kožík daroval tři Šrámkovy dopisy z r.1939 a připojil pár hezkých slov věnování.

Paní Anna Polanská z Prahy věnovala knihovně soboteckého muzea Kuchařku M.D.Rettigové, tištěnou v r.1840.

Podle sdělení nakladatelství Československý spisovatel vyjde v roce 1967 nové vydání Šrámkova Měsíce nad řekou a Splavu.

Dne 19.listopadu zemřela ve věku 91 let herečka Národního divadla, zasloužilá umělkyně Terezie Brzková. Jak před časem sdělila našemu spolupracovníku Josefu Volfovi, který umělkyni navštívil, mezi své nejkrásnější zážitky počítala vystoupení v roli slečny Růženy v Šrámkově Létě, hraném o zájezdu Národního divadla do Vídně 15.ledna 1916.

Kulturní kalendář jednou větou: 9.XII.1871 zemřel malíř Josef Mánes, jehož některá díla patří i Sobotce. 16.XII.1941 zemřel malíř František Kaván. 20.XII.1961 zemřel prof. František Špála.

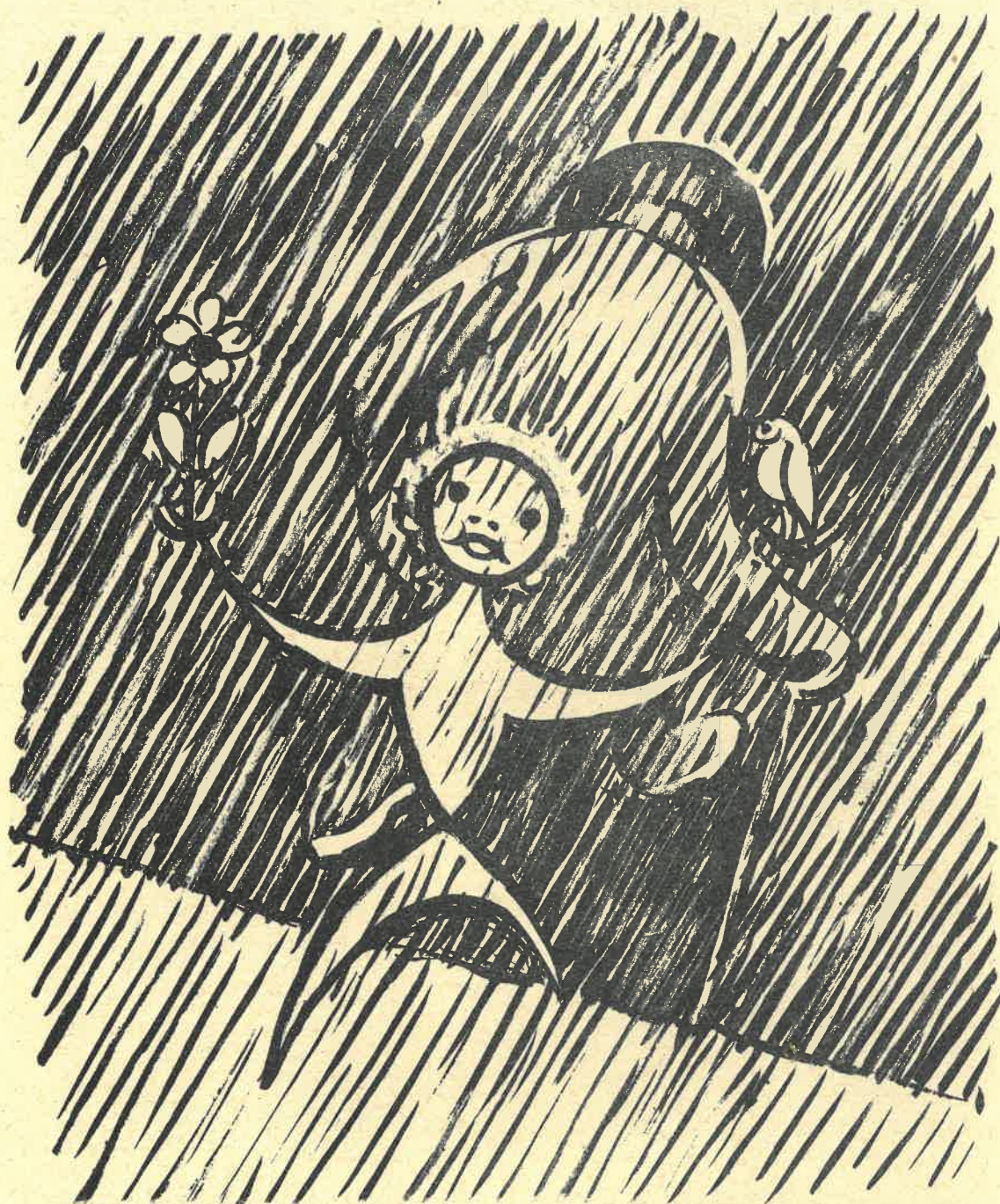
Sobotečtí jubilanti: 85 let se dožívají: 28.XII. Jaroslav Vítkovec z Jičína /působil v letech 1908-1928 u Okresní správní komise v Sobotce/ a 31.XII. Marie Klímová ze Sobotky. 80 let se dožívají: 16.XII. Anna Knobová a 23.XII. Františka Donátová ze Sobotky. 75 let se dožívá 20.XII. Marie Krupicová ze Sobotky. 70 let se dožívají: 8.XII. Marie Mikulášková ze Zajakur, 21.XII. Marie Elebrantová, a 22.XII. Josef Drázký ze Sobotky. 65 let se dožívají: 4.XII. František Chřpa ze Lhoty Stankovy a 19.XII. Lidmila Šibová ze Sobotky. Všem blahopřejeme do dalších let mnoho zdraví a spokojenosti.

Pravidelný návštěvník všech dosavadních ročníků Šrámkovy Sobotky Zdeněk ~~Ruž~~ Rejl z Jaroměře zastal 3.XII. opět do Sobotky - tentokrát na MNV, kde byli oddáni s Magdou Marhanovou z Bakova n.J. Přejeme jim mnoho štěstí a těšíme se na shledanou na XI. Šrámkově Sobotce.

Dokončení studií a svatba: Studium na Vysoké škole strojní a textilní v Liberci dokončil ing. Jan Filsak. Jeho promoce se konala 10.XII. v divadle F.X. Šaldy v Liberci. O týden později - 17.XII. vstoupil na MNV v Sobotce na společnou cestu životem s Hanou Vitnarovou, učitelkou z Letňan u Prahy. Oběma bývalým Sobotákům blahopřejeme co nejsrdečněji.

Další snatky: 19.XI. byli v Sobotce oddáni Milošlava Holatová s Rudolfem Houžvičkou ze Sobotky, v Mladé Boleslavi Ján Sobol s Annou Muchovou z Malé Lhoty. 3.XII. uzavřeli v Sobotce snatek Anna Švorcová z Rakova a Josef Syrovátka z Markvartic. 10.XII. byli v Sobotce oddáni Libuše Vokráčková ze Skuřiny s Josefem Strouhalem a v Dolním Bousově Radoslava Vošňakovská s Josefem Najmanem ze Sobotky. 17.XII. uzavřeli v Sobotce snatek Hana Javůrková z Markvartic s Jaroslavem Havlem. 29.XII. budou v Sobotce oddáni Iva Pohořská s Václavem Mocem z Kdanic. Blahopřejeme.

Úmrtí: 3.XI. zemřel František Rulc ze Sobotky ve věku 60 let. 4.XI. zemřel Josef Oplť z Markvartic ve věku 80 let. 6.XI. zemřela Anna Kellerová ze Sobotky ve věku 76 let, a Marie Melicharová z Rakova ve věku 67 let. 9.XI. zemřela Růžena Pelcová ze Samšiny ve věku 54 let. 12.XI. zemřela Marie Bočková z Markvartic ve věku 71 let. 13.XI. zemřel Josef Černý z Nepřívěce ve věku 74 let. 18.XI. zemřela Anna Klímová z Markvartic ve věku 68 let. 23.XI. zemřel Václav Čuban z Čálovic ve věku 69 let. 24.XI. zemřel Jan Roubal ze Sobotky ve věku 84 let. 25.XI. zemřela Františka Dědková z Hubojed ve věku 79 let a Marie Linková ze Sobotky ve věku 75 let.



Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. Řídí red.rada, odp.redaktor K.Bílek.
Kresby Dr.Al.Kafka. Adresa:Zpravodaj ŠS,Osvětová beseda Sobotka.
Rozmnožuje: Středočeské tiskárny n.p.,provoz 208 Mladá Boleslav.
Povoleno OSK ONV Jičín číslo N-04 - 62405. Vychází nepravidelně,
cca jednou měsíčně. Uzávěrka tohoto čísla byla 28.listopadu 1966.